

DABARTIS

– Džulianai, gana žaisti. Ruošk namų darbus.

Džulianas neatplėšė akių nuo telefono ekrano.

– Aš ir ruošiu namų darbus, – atsakė jis. – Kaip tik skambinu Grandmère* dėl literatūros projekto.

Džuliano mama kilstelėjo antakius. Sūnus retai kada šiaip sau skambindavo močiutei, o apie mokyklos projektą ji išgirdo pirmąkart. Jai knietėjo sužinoti, ar Džulianas jos nevedžioja už nosies. Bet išgirdusi telefono pypsėjimą išėjo iš kambario ir uždarė duris. Niekas neatsiliepė, ir Džulianas jau ruošėsi padėjęs telefoną imtis kito vaizdo žaidimo, kai išgirdo pažįstamą balsą:

– Allô? Allô?

Ekrane pasirodė veidas. Pagaliau Grandmère. Džuliano močiutė į senatvę netapo vangi. Ji taip didžiavosi savo žvitrumu. Ryškūs lūpų dažai ir madingi drabužiai pasauliui skelbė, kad ji vis dar yra jėga, kurios reikia paisyti. Be to, buvo linkusi išrėžti, ką mano. Ji – moteris, turinti tvirtą nuomonę.

– Labas, Grandmère! – atsiliepė Džulianas.

* Močiutė (pranc., čia ir toliau – vert. past.).

– Allô? – vėl nuskambėjo. – Allô? Džulianai, ar tai tu?

Aišku, ji numanė, kad tai tikrai Džulianas – niekas kitas jos nevadino Grandmère. Visiems kitiems pasaulyje ji buvo madam Olbans arba Sara. Ji nesėkmingai baksnojo į ekraną, nes nematė savo anūko, tik jį girdėjo. Nors labai stengėsi, technologijos, atrodo, tik ir taikėsi jai iškrėsti šunybę. Kartais netyčia paspaudusi ne tą mygtuką ji nutraukdavo pokalbį. O kartais skambinančiojo balsas ataidėdavo tarsi iš šulinio dugno. Tai neatrodė visiškai neįtikima, kai skambinantysis gyveno Niujorke kaip Džulianas. Juk jo namus nuo jos buto Paryžiuje skyrė vandenynas.

– Grandmère, turi žiūrėti į telefoną! – pamokė Džulianas. – Ir užsidėk akinius! – pridūrė.

Ji pareigingai taip ir padarė, todėl išvydo savo anūko mielų rudų akių žvilgsnį. Na, bent jau vienos iš jų. „Berniukui reikėtų pakirpti plaukus“, – pamanė. Džuliano kirpčiai dengė antakius ir slėpė dailių veidelį. Jei būtų viename kambary, ji veikiausiai ištiestų ranką ir nubrauktų plaukus į šoną. Gal net nuvestų pas savo kirpėją Marselį, kad greitomis pakirptų. Bet juos skyrė daugybė kilometrų, tad ji nusprendė nekreipti dėmesio į nutįsusius kirpčius ir verčiau pasidžiaugti anūko skambučiu, nes tai buvo retas malonumas.

– O! Štai ir tu! – džiugiai tarė. – Dabar tave matau. Allô, mon cher*! Kaip tau sekasi? Kaip naujoji mokykla?

Jos klausimas buvo labai laiku ir vietoje. Džulianas neseniai pakeitė mokyklą, ir ne dėl itin malonių priežasčių. Norėta jam suteikti progą pradėti iš naujo. Ar taip ir bus, labiausiai priklausė nuo paties Džuliano, ir jie abu tai žinojo.

* Alio, brangusis (pranc.).

– Viskas gerai. Man čia patinka, – nuramino jis. – Šiaip pasiilgstu senosios mokyklos ir visko, kas ten buvo. Bet vis dar labai blogai jaučiuosi... taigi, tu žinai... – Jis nususuko akimirką, tarsį norėdamas rasti tinkamus žodžius. O gal užplūdus prisiminimams.

– ...dėl kai kurių dalykų, kuriuos padariau, – galiausiai pasakė.

Močiutės širdis nuskriejo pas jį. Apie siaubingus penktos klasės metus ji kai ką sužinojo iš savo sūnaus ir jo žmonos, greitų kaltinti kitus. Anot jų, buvo netikėtų įvykių – iš tikrųjų nesupratimų, kaip jie pasakojo, – ir mokykla išteisinio keletą vaikų, bet ne Džulianą. Visos smulkmenos išaiškėjo tik tada, kai jie su šeima nuvyko į Paryžių. Džulianas močiutei išklejo kitokią istoriją nei jo tėvai – joje jis buvo ne tiek auka, kiek aktyvus visų tų aikštėn iškilusių įvykių dalyvis. Jo grauzėtis močiutę nustebino. Todėl ji ir vylėsi, kad anūkas tikrai pasinaudos jam suteikta proga pradėti iš naujo.

Džulianas pasirėmė alkūne į stalą delnu laikydamas veidą ir atsiduso.

– Kartais norėčiau grįžti laiku atgal. Arba viską daryti iš naujo, supranti?

Grandmère linktelėjo. Ji norėjo įlįsti į telefoną ir jį apkabinti. Nes, žinoma, labai gerai viską suprato.

– O taip, mon cher, – tarė, – visiems kyla panašių apgailėstavimų. Bet prisimink: mus apibūdina ne mūsų klaidos, o tai, ko iš jų pasimokome. D'accord?*

Džulianas nusipurtė plaukus nuo akių, ir močiutė pastebėjo jo veidu nuvilnijant palengvėjimo bangą.

* Sutinki? (Pranc.)

– Gerai, Grandmère. Ačiū, – padėkojo. – Iš tikrųjų šiandien tau skambinu dėl mokyklos. Literatūros pamokai turiu padaryti projektą. Reikia parašyti apie kokį nors pažįstamą žmogų, ir aš norėčiau, kad mano rašinys būtų apie tave.

– Apie mane? Esu pamaloninta! – atsakė Grandmère. Jai atrodė juokinga, kad jaunimas dažnai mano, jog vyresni žmonės yra atsilikę, nemadingi ir nieko neišmano. „O iš tikrųjų, – vieną kartą ji sakė Džulianui, – gyvename taip ilgai, kad visa tai, ką jūsų karta laiko naujais dalykais, mes matėme daugybę kartų.“

Tada jos anūkas pasakė tai, kas dar labiau nustebino.

– Noriu papasakoti tavo istoriją, kai karo metu buvai maža mergaitė.

– Hm, suprantu, – tyliai pasakė Grandmère.

Džulianas, pajutęs, kad močiutė gali nesutikti, išbėrė:

– Grandmère, noriu parašyti apie tave ir Tourteau, – pasakė jis. – Žinau, kad tu man jau pasakojai tą istoriją, kai pas tave lankiausi. Bet šįkart norėčiau pasakojimą užrašyti. Ir galbūt galėtum papasakoti daugiau detalių?

– Hm... – vėl pasakė Grandmère. Ji bandė apsispręsti. Žinoma, Džulianas buvo teišus. Ji jau seniai buvo suplanavusi anūkui papasakoti visą savo istoriją tada, kai jis užaugs pakankamai didelis, kad ją išgirstų. Pastaroji jo viešnagė Paryžiuje buvo tinkamas laikas. Vis dėlto, kad ir kaip svarbu atrodė su anūku pasidalyti savo praeitimi, ji ne viską jam papasakojo. Kai kuriuos dalykus pasiliko tik sau.

„Ar jis tam pasirošęs? – svarstė ji. – O aš pati?“

– Oi, Džulianai... – pasakė ji, galvodama, kaip anūkui paaiškinti savo sudėtingus jausmus. Buvo keista, nes trūko žodžių. – Tai puiki mintis, – galiausiai pasakė ji, – bet... man sunku apie tai kalbėti.

– Atsiprašau... – Džuliano akys išdavė jaudulį. – Nenorėjau tavęs liūdinti, – pridūrė jis. – Viskas gerai. Nebūtina...

Ir tą akimirką Grandmère apsisprendė. Ne dėl to, kad ją sujaudino anūko noras apsaugoti ją nuo skausmo iš naujo išgyvenant prisiminimus. Iš tikrųjų atvirksčiai – jo mėginimas pakreipti pokalbį malonesnėmis temomis davė jai postūmį, kurio reikėjo.

– Ne, – tvirtai pasakė ji, – turėtume apie tai pasikalbėti, mon cher. Net jei tai sunku. Iš tikrųjų būtent dėl to, kad tai sunku. Nes jūsų karta turi apie tai žinoti.

Ji nutilo, nusiėmė akinius ir pasitrynė akis. „Puiku, – pasakė sau. – Padarysiu tai, bet kaip?“

– Gerai, – toliau kalbėjo bandydama nusipurtyti jausmą, tarsi vaikščiotojų per rūką. Kažkur ten buvo kelias, bet ar galės jį rasti be žemėlapių? – Papasakosiu tau šią istoriją, Džulianai. Ją visą, net ir tai, ko niekam niekad nepasakojau.

– Tikrai, Grandmère? – paklausė Džulianas.

– Taip, mon cher. Tikrai, – mėgino apsimesti nepristigusi pasitikėjimo. – Džulianai, tai buvo be galo tamsūs laikai. Visgi tai, kas visus tuos metus išliko, yra ne tamsa, o šviesa. Tai ir yra istorija, kurią noriu tau papasakoti.

Ji giliai įkvėpė.

– „Seniai seniai“ – taip dažniausiai prasideda pasakos, – Džulianui paaiškino Grandmère. – Taip savo pasakojimą pradėsiu ir aš, nes mano gyvenimas tikrai prasidėjo kaip pasaka. Nebuvau princesė ir tik perspėjau, kad rūmų ir spintų, prikimštų šilkinųjų šventinių suknelių, neturėjau. Bet pažvelgusi atgal manau, kad turėjau viską, ko reikėjo, ir daugiau. Daug daugiau.

Ji nurijo gurkšni vandens. Ir tada išipylė stiklinaitę raudonojo vyno.

– Užaugau Oberviljė netoli Paryžiaus, kalnuotame La Maržeridos regione. – Ji nuo stalo pakėlė įrėmintą fotografiją ir pasukinėjo ją rankose. Joje pavaizduota senovinė kaimo aikštė jai priminė tas dienas. – Tuomet buvau labai laiminga. Turėjau nuostabius tėvus. Gražius namus. Daug draugų. Puošnių drabužių. Žaislų. Turėjau net pianiną, o tai rodė aukštą klasę. Tiesą sakant, manau, galėčiau pasakyti, kad galbūt buvau truputį išlepinta.

– Truputį? – paerzino Džulianas.

– Galbūt labai, – pripažino Grandmère. – Taip, taip... galbūt labai, mon cher.

Jos balsas... Džulianas negalėjo nepastebėti, kad jis skambėjo tarsi iš tolimos. Tai buvo tiesa, nes Grandmère išties buvo toli. Bet jai kalbant apie savo praeitį galėjai jausti, kad ji klaidžioja kažkur dar toliau.

– Mano tėvas buvo chirurgas, – ji pasakojo taip tyliai, jog Džulianas turėjo prieiti arčiau telefono, kad ją išgirstų. – Daktaras Maksas Blumas. Žmonės pas jį atvykdavo iš visų pakraščių. O mano mama buvo dėstytoja. Ji universitete dėstė matematiką, o tuo metu buvo neįprasta, kad moteris dėstyty universitete. Bet ji dėstė...

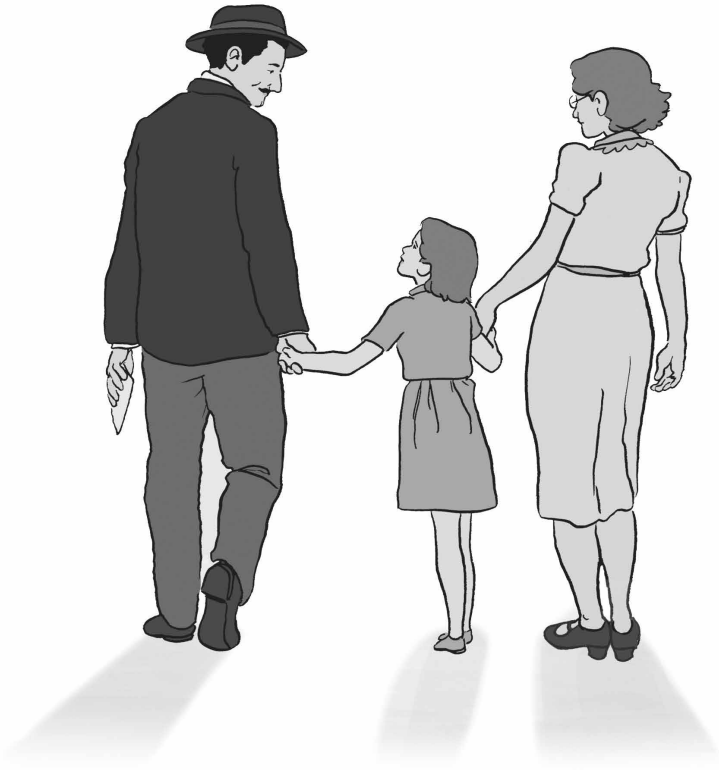
Ji nutilo ir užsimerkė.

– Jie mane taip mylėjo, Džulianai, – sušnabždėjo. – Jie taip mane mylėjo. Ir iš pradžių jų šiltas glėbys mane saugojo nuo suvokimo, kad viskas aplink mus pradėjo keistis.

PIRMA DALIS

Paukščiai žino kalnus, apie kuriuos mes net nesvajojome...

Muriel Rukeyser, „Penktoji elegija: besikeičiantis vėjas“

PIRMAS SKYRIUS

1930 metai, Prancūzija

– Sara? Sara, ar jau galima eiti?

Susierzinusi sukausi ratu ir žiūrėjau, kaip ore plaikstosi mano naujoji suknelė.

– Tėti, kodėl klausai? Esu pasiruošusi senų seniausiai, – tariau.

– Senų seniausiai? – dvejodamas kilstelėjo antakį tėtis.

Linktelėjau.

– Taip. O dabar ar galime eiti?

– Tuoj, kai tavo mama bus pasiruošusi. Kur tavo paltas ir skrybėlė?

Dramatiškai atsidusau.

– Tėveli, juk pavasaris. Palto ir skrybėlės nebereikia.

Tėtis apsilvilkęs palta, užsidėjo skrybėlę, o tada sukryžiuavo rankas ant krūtinės.

– Mano miela dukrele, esu mokslo žmogus. Kalendoriuje gal ir parašyta, kad pavasaris, bet pažiūrėjusi pro langą pamatysi, kad medžiai rodo ką kita.

– Medžiai rodo, kad viskas bus gerai be palto ir skrybėlės, – pranešiau jam.

– Tavo mamos nuomonė kitokia, ir kalba baigta, – pasakė Maman, įžengusi į prieškambarį. Vilkėdama raudoną vilnonį palta ir užsidėjusi prie jo derančią skrybėlę ji atrodė tokia elegantiška, kad lioviausi protestuoti ir pasekiau jos pavyzdžiu.

– Gerai. Ar galim eiti? – paklausiau ir vėl apsisukau, kad manimi pasigrožėtų. Maman pabučiavo man į galvą, ir galiausiai susikibę už rankų visi trys patraukėme į turgų.

Tokia buvo mūsų šeimos tradicija savaitgalio rytais. Smagiai pasivaikščiodavome ir nusipirkdavome maisto. Visada eidavau viduryje – tarp tėvų jaučiausi saugiai ir jaukiai. Taip pat man patikdavo įsivaizduoti, kad visi trys esame sumuštinis: mano aukštas ir elegantiškas tėtis ir graži, rafinuota Maman buvo dvi *une baguette** pusės, o aš buvau *un petit morceau de fromage*** , įsiterpęs tarp jų.

– Bonjour***, daktare Blumai! Bonjour, madam Blum! – gatvėse mus sveikindavo draugai ir kaimynai. Man patikdavo stebėti, kaip miestelyje į mus žiūrėdavo žmonės. „Tai daktaras Blumas, – įsivaizduodavau, kaip jie sakydavo mūsų nepažįstantiems. – Jis itin talentingas chirurgas. Jo žmona taip pat nuostabi. Ji dėsto universitete! Viena pirmųjų miestelyje baigė aukštosios matematikos studijas. Argi jie ne graži pora? Tai jų dukra Sara. Mielas vaikas. Ji skambina pianinu ir turi daug draugų...“

– Sara?

– Hmm? – susijaudinusi pažvelgiau viršun.

Maman suglumusi nusišypsojo ir pagrūmojo pirštu.

* Prancūziškas batonas (pranc.).

** Mažas gabalėlis sūrio (pranc.).

*** Labas rytas (pranc.).